



ZAMONAVIY YAPON MADANIYATI VA QADRIYATLARI UYG'UNLIGI TRANSFORMATSIYASINING XUSUSIYATLARI

Mirsoliyeva Nargiza

Alisher Navoiy nomidagi

Toshkent o'zbek tili va adabiyoti universiteti o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20636364>

Annotatsiya: Mazkur tezisdagi zamonaviy Yaponiya madaniyati va milliy qadriyatlarining transformatsiyalanish jarayonlari, ularning o'zaro uyg'unlashuvi hamda globallashuv sharoitidagi rivojlanish tendensiyalari tahlil qilinadi. Tadqiqotda yapon jamiyatida an'anaviy qadriyatlarning zamonaviy madaniy jarayonlar bilan integratsiyalashuvi, yoshlar madaniyati, texnologik taraqqiyot, ta'lim tizimi, oilaviy munosabatlar va milliy identitet masalalari ko'rib chiqiladi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, Yaponiya zamonaviylashuv jarayonida o'zining tarixiy-madaniy merosini saqlab qolgan holda yangi madaniy shakllarni muvaffaqiyatli o'zlashtirayotgan davlatlardan biri hisoblanadi. Bu jarayon yapon jamiyatining barqaror rivojlanishida muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda.

Kalit so'zlar: Yaponiya, madaniyat, qadriyatlar, transformatsiya, globallashuv, milliy identitet, an'ana, modernizatsiya, yoshlar madaniyati, ijtimoiy rivojlanish.

XXI asrda globallashuv jarayonlarining jadallashuvi natijasida dunyo mamlakatlarining madaniy hayotida sezilarli o'zgarishlar yuz bermoqda. Mazkur jarayonlardan Yaponiya ham chetda qolmagan bo'lib, mamlakat madaniyati va qadriyatlar tizimi zamonaviy ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish talablariga mos ravishda transformatsiyalanmoqda. Biroq Yaponiyaning o'ziga xos jihati shundaki, u G'arb modernizatsiyasi va global madaniy oqimlarni qabul qilish bilan birga, milliy qadriyatlarini saqlab qolishga ham muvaffaq bo'lmoqda. Shu sababli zamonaviy yapon madaniyati va qadriyatlari uyg'unligi dunyo madaniyatshunoslari va sotsiologlari tomonidan alohida ilmiy qiziqish uyg'otmoqda.



Yapon madaniyatining asosini tashkil etuvchi qadriyatlar orasida jamoaviylik, intizom, mehnatsevarlik, mas'uliyat, kattalarga hurmat, ijtimoiy hamjihatlik va tabiatga ehtiyotkorona munosabat alohida o'rin tutadi. Ushbu qadriyatlar asrlar davomida sintoizm, buddizm va konfutsiychilik ta'sirida shakllangan bo'lib, bugungi kunda ham jamiyat hayotining muhim tarkibiy qismi bo'lib qolmoqda. Zamonaviy texnologiyalar va global madaniyatning kuchli ta'siriga qaramasdan, yaponlar ushbu qadriyatlarni kundalik turmush, ta'lim va mehnat faoliyatida faol qo'llab kelmoqdalar.

Zamonaviy yapon madaniyatining transformatsiyasidagi eng muhim xususiyatlardan biri an'anaviy va zamonaviy elementlarning uyg'unlashuviga asoslanganligidir. Masalan, Tokio kabi yirik megapolislarda eng ilg'or texnologiyalar qo'llanilishiga qaramasdan, milliy bayramlar, diniy marosimlar va madaniy tadbirlar muntazam ravishda o'tkaziladi. Choy marosimi, ikebana san'ati, kabuki teatri, sumo kurashi va milliy kiyim bo'lgan kimono zamonaviy hayotning ajralmas qismi sifatida saqlanib qolmoqda. Shu bilan birga, sun'iy intellekt, robototexnika va raqamli texnologiyalar kundalik hayotga keng joriy etilmoqda.

Yapon madaniyati transformatsiyasining yana bir muhim jihatini yoshlar madaniyatida namoyon bo'ladi. Zamonaviy yoshlar anime, manga, videoo'yinlar va internet madaniyati ta'sirida yangi turmush tarzi va qadriyatlarni shakllantirmoqdalar. Biroq bu jarayon milliy identitetning yo'qolishiga olib kelmayapti. Aksincha, anime va manga mahsulotlarida yapon folklori, tarixiy obrazlar, samuraylik an'analari va milliy qadriyatlar keng targ'ib qilinmoqda. Natijada zamonaviy ommaviy madaniyat milliy madaniyatni saqlash va ommalashtirish vositasiga aylanmoqda.

Ta'lim tizimi ham qadriyatlar va madaniyat uyg'unligini ta'minlovchi muhim institut hisoblanadi. Yaponiya maktablarida o'quvchilarga nafaqat akademik bilimlar, balki intizom, jamoada ishlash, hurmat, mas'uliyat va fuqarolik burchi kabi qadriyatlar ham o'rgatiladi. Shu sababli yosh avlod zamonaviy bilim va ko'nikmalarga ega bo'lish bilan birga, milliy madaniy merosni ham o'zlashtirib boradi.



Oilaviy munosabatlar tizimida ham transformatsion jarayonlar kuzatilmoqda. Urbanizatsiya, iqtisodiy rivojlanish va ayollarning mehnat bozoridagi faolligi ortishi natijasida an'anaviy oilaviy modelda muayyan o'zgarishlar yuz bermoqda. Biroq oila instituti yapon jamiyatida hanuz muhim ijtimoiy qadriyat sifatida saqlanib qolmoqda. Ota-onaga hurmat, avlodlar davomiyligi va oilaviy birdamlik kabi qadriyatlar yoshlar tarbiyasida muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Globallashuv sharoitida yapon madaniyati boshqa mamlakatlar madaniyatlari bilan faol aloqada bo'lib, madaniy almashinuv jarayonlarida ishtirok etmoqda. Shu bilan birga, Yaponiya o'zining madaniy mahsulotlari orqali jahon madaniy makoniga faol ta'sir ko'rsatmoqda. Anime, manga, J-pop, dizayn va zamonaviy san'at namunalari dunyoning ko'plab mamlakatlarida mashhurlikka erishgan. Bu esa yapon madaniyatining global darajadagi nufuzini oshirib, milliy qadriyatlarning xalqaro miqyosda tarqalishiga xizmat qilmoqda.

Yapon jamiyatida ekologik qadriyatlarning kuchayib borishi ham zamonaviy transformatsiyaning muhim jihatlaridan biridir. Tabiatga ehtiyotkorona munosabat, resurslardan oqilona foydalanish va ekologik mas'uliyat qadimiy yapon dunyoqarashining tarkibiy qismi bo'lib, bugungi kunda ham davlat siyosati va fuqarolik madaniyatida o'z aksini topmoqda. Bu holat an'anaviy qadriyatlarning zamonaviy global muammolarni hal etishda ham dolzarbligini ko'rsatadi.

Shuningdek, zamonaviy yapon madaniyatida individualizm va jamoaviylik o'rtasidagi muvozanatni saqlashga intilish kuzatilmoqda. Global madaniyat ta'sirida shaxsiy erkinlik va o'zini namoyon qilish imkoniyatlari kengaygan bo'lsa-da, jamoa manfaatlarini ustun qo'yish tamoyili hanuz muhim ijtimoiy norma sifatida saqlanib qolmoqda. Bu holat yapon jamiyatining ijtimoiy barqarorligini ta'minlashda muhim omillardan biri hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy yapon madaniyati va qadriyatlari uyg'unligining transformatsiyasi an'anaviy meros va innovatsion rivojlanishning



muvaffaqiyatli integratsiyasi asosida kechmoqda. Yaponiya tajribasi shuni ko'rsatadiki, globallashuv sharoitida milliy identitetni saqlab qolish va zamonaviy taraqqiyotga moslashish bir-biriga zid emas, aksincha, o'zaro uyg'unlashgan holda jamiyatning barqaror rivojlanishiga xizmat qilishi mumkin. Shu sababli yapon madaniyatining transformatsion modeli zamonaviy dunyo uchun muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega bo'lgan tajriba sifatida baholanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Benedict R. The Chrysanthemum and the Sword: Patterns of Japanese Culture. Boston: Houghton Mifflin, 2005.
2. Sugimoto Y. An Introduction to Japanese Society. Cambridge: Cambridge University Press, 2021.
3. Iwabuchi K. Recentering Globalization: Popular Culture and Japanese Transnationalism. Durham: Duke University Press, 2002.
4. Allison A. Millennial Monsters: Japanese Toys and the Global Imagination. Berkeley: University of California Press, 2006.
5. Napier S. J. Anime from Akira to Howl's Moving Castle: Experiencing Contemporary Japanese Animation. New York: Palgrave Macmillan, 2018.
6. Robertson J. Japan: The Culture of the Four Seasons. Tokyo: Tuttle Publishing, 2015.
7. Bestor T. C., Bestor V. L., Yamagata H. Routledge Handbook of Japanese Culture and Society. London: Routledge, 2011.
8. Henshall K. A History of Japan: From Stone Age to Superpower. London: Palgrave Macmillan, 2012.